

Tarka fonál

Ezerszínü öltözetét, nosza ölti fel Iris, fut le, szokott ívvel vetvén jelt fönt, ahol ível: felleg alatt rejló fejedelmet fölkeresendő. Iris, Juno szavainak hú hírüladója, a szenderítő Álom házába sietve leszáll, s eképen szól:

» „Anya csak egy van”, tartja a mondás, és „anya, csak egy van”, mondja a kis Dionüszosz, amikor a kedves mama kiküldi őt a kamrába két üveg málnalekvárért. Fontosak tehát az anyák, de bölcsesség, tréfa no meg persze ivás dolgában egy apa utolérhetetlen.

Amint a kitikkadt, megfáradt utazót, úgy a meggyötört egyetemistát sem éri váratlanul a kérdés, *fiam, kérsz egy kis ásványvizet*, mialatt az apa kezében már ott is a vodkásüveg, ami nagy büszkén házipálinkát szokott magában rejteni, és már töltené is a férfi a férfikezdeménynek. Ez eddig rendben is van, igazán szeretni való az ilyen vicces kedvű apuka, aki nem unja – a kínzó szomjúság érzetét galádul kihasználva – ugyanazzal a trükkel bevinni fiát a málnásba. Közben persze csupa jóindulat, arcvonásai jelzik, hisz’ ez csak tréfa. *Na most vagy pálinka, vagy vodka van benne* – gondolta magában, de belement a játékba. Már felkészült a szesz émelyítő, fanyar ízére, már szinte érezte, ahogyan az alkoholgőz az arcába csap, azonban a várt hatás elmaradt csalódottságot és tátongó úrt hagyva maga után. A pálinkatartásra rendszeresített vodkásüveg mélyéről ásványvíz tört fel.

Jogos a legőszintébb felháborodás hajtotta kérdés, *miért nem az ásványvizes flakonban tartjuk az ásványvizet*; a válasz azonban mindennemű késlekedés nélkül kínos természetességgel hatolt a kérdező fülén keresztül annak edzett agytekervényeibe: *azért mert abban vörösbor van*. A láthatóan egyre fokozódó zavartságot bizony egy jó stratégának ki kell használnia! *Kérsz inkább egy kis jeges teát, ott van a hűtőben, a borosüvegben* – hangzott a megsemmisítő válasz.

Persze mindez messze túlmutat önmagán. Olyan kannás bort iszunk, ami mind árban, mind minőségben úgy áll a legkiválóbb termelői borok felett, hogy nemhogy sosem látott szőlőt, de még hírből sem halott felőle. Ennek utólagos palackozására a későbbi kimérést elősegítendő, ásványvizet cipelünk haza minimum 6-os kiszerezésben, majd mentjük a még menthetőt, hiszen a pocsékolásnak messze nincs itt az ideje: a szén-dioxiddal dúsított

ásványvíz a pálinkától szűkített vodkásüvegben landol, az imént főzött tea pedig a rend kedvéért egy hajdan szebb napokat látott borosüvegben nyeri el originál ice tea állapotát. A háttérben zajló társadalmi működések *likvidálják* az ember ember voltát. Már aki hagyja.

Mert van megoldás. Különbözés, újraértelmezés, deviancia. Sokszínűség. Humor és ráció. Ásványvíz a vodkás-pálinkás üvegbe, kannás bor a kiürült flaskába, házi készítésű jeges tea a boros palackba. *Liquidálás.* «

S miután átadta e szókat, ment tova már Iris: nem tudta a részegítő gőzt túrni tovább; hát szökik, és fut az égbe megint föl a tarka fonálon. Nyomában a drámatörténet marginális summázata, és a szivárvány minden színében pompázó kortárs színház szimbóluma. Vagyis Fehér, Zöld, Sárga, Vörös, Kék, Lila és Fekete, illetve ezek egybemosódása.

Fehér. A fény, a tisztaság, a tökéletesség, a hatalom, az antikvitás jelképe. Kifejezi a földi világ dualitását, hiszen a színek összességként az élet és a szeretet, a többi szín hiányaként a halál és a gyász megjelenítője. Szophoklész: *Antigoné.*

Zöld. A tavasz, a természet megújulása mellett az örökzöld növényekhez kötődő termékenység és halhatatlanság szimbóluma. Kétértékű, utalhat fiatalságra, reményre, boldogságra, de egyúttal halálra is. Shakespeare: *Rómeó és Júlia.*

Sárga. A hatalom kifejezője, zöldes árnyalatban azonban ez kiegészül halállal, hitszegéssel és irigységgel. Molière: *Tartuffe.*

Vörös. Éppúgy lehet az élet, mint a halál jele; mindkét esetben a vérrel asszociálható, ami az élet, az életerő, a lélek szimbóluma. A vörös még a szenvedélyek, a forradalmak és természetesen a bor színe is. Katona: *Bánk bán.*

Kék. Az égbolt és a tenger, a megfoghatatlanság, a végtelenség, a transzcendencia szimbóluma. Elsősorban a romantika korában az eszmények, az emberi vágyak jelképe. Madách: *Az ember tragédiája.*

Lila. A mértékletesség színe, egyenlő távolságra pirostól és kéktől, világosságtól és sötétségtől. Egyensúly vágy és az ész, szerelem és a bölcsesség között. Aktív tehetetlenség. Csehov: *Sirály.*

Fekete. Sötétség, káosz. A halál jelképe. A szégyen, a bánat, a lemondás színe. A modern irodalomban a személytelenség, az abszolút passzivitás és a reménytelenség szimbóluma. Beckett: *A játszma vége*.

Szavamra Iris, gyönyörű, de vajon tartható is? Mert az addig rendben van, hogy a drámatörténet jelentős irányzataihoz, műveihez és azok képviselőihez egy szubjektív nézőpontból színérzetek rendelhetők.

De mégis, hogyan képes magába szippantani a mai dráma és színjátszás egyszerre, egyidejűleg, egyetlen darabban az Antigoné-fehér, Júlia-zöld, Tartuffe-sárga, Bánk-vörös, Ádám-kék, Trepljov-lila és Hamm-fekete színlenyomatokat?

Röviden: *liquidálással*. Bővebben, és egészen konkrétan a Krétakör FEKETEország c. előadásában például így.

A díszletben a *fehér* szín dominál, így teremtve steril, laboratóriumi közeget annak az előadásnak, ami a valóságot állítja a néző elé. És mint ilyen, természetesen érintenie kell a vallás témakörét, mely kapcsán a *fehér* nem az isteni fény és tisztaság, sokkal inkább a rettenet kifejezője. Az izraeli zászlót égető, kábítószer hatása alatt álló M. Giorgio Richárd így kezdi papi kántálását: „Egy lapos, *fehér* mentolos ízű tablettát volt.” Persze a néző ekkor már meg sem lepődik, hiszen korábban végighallgathatta, amint egy kedves, pedofil pap a növendékeivel kánonban ezt énekelte: „Várj, és ne félj, az Úr jön már. Várj, és ne félj, hű szívvel vár”, majd választ közölük, és a szobájába invitálja. A *fehér* tehát itt már egy kifordított istenkép kísérő színe.

A darab végén a béke, a boldogság és a remény jegyében sárga, piros és *zöld* labdákon ugrálva a színészek vidáman énekelik, hogy „Egy gyereknek van saját apukája, az apához tartozik egy gyerek, hé, apukák, ne bántsátok egymást, nyújtsatok most béke-jobbkezet. [...] Ha elfogadsz, majd én is elfogadlak, fogadj el, és énekelj velem. A világban sajnos vannak szegények, a világban van sok-sok elesett. De azért még szerencsére élnek, civilizált, dagadt gyerekek.” Úgy tűnik, a társadalmi egyenlőtlenségekre kellő erővel csak az ironia eszközével lehet reagálni, de nem azért sárga, piros és *zöld* színűek a labdák, mert éppen ezt tudták beszerezni a kellékesek.

Ahogy az egyik terrorista-jelenetben sem véletlenül kerül fel látványosan a *sárga* gumikesztyű arra a női kézre, amely férfi foglyokat kínoz és aláz meg.

Érdekes módon vére és *vörösre* egyáltalán nem volt szükség ahhoz, hogy szinte minden második jelenetben ott legyen. Először négy nő közösen, saját kézzel végez abortuszt, mely' során az egyik „büszke apa”, *Nagy Árpi* nevét skandálják sokszori és szoros egymásutániságban. Azután Simek Kittinek, aki megölte az őt molesztáló mostohaapját, egy dögös, biztató rock 'n' roll szól, ami voltaképp egy Britney Spears-sláger dallamára üvölti, hogy „tedd meg Kitti, ne parázz” („hit me baby one more time”). Majd a móri bankrablás nyolc áldozatáról a pisztolygolyó monológja emlékezik meg. Igen, itt a kérdés látszólag az, vajon mit láthatott és érezhetett a golyó? Végül egy fergeteges monológ egy 1,5 éves kislány szemszögéből arról számol be, hogyan próbálja megcsinálni a „nagy kört”, és hogyan égeti meg magát a radiátorba kapaszkodva, amiben biztos anyutej van, mert anyu biztos ott tartja, és azért nem ad neki mostanában, majd hogyan marad mégis talpon, teljesen egyedül csakis azért, hogy ebből apu semmit se lásson. Apu nem figyel. „Apu fiú. Neki már van füttyije.” A tényleges apu ugyanis saját 1,5 éves kislányát erőszakolta meg egy hajléktalan ismerősével. Konkrétan a felsorolt jelenetek egyikében sincs vér, és mégis, ezekben van igazán. Erre is képes a színház, csak eszköztár, apparátus kérdése.

Az előbb említett pisztolygolyók monológjára visszatérve, a jelenet kimondott színe a *kék*, jelölve végtelennek tűnő szabadságot: „hasítom a levegőt”, illetve végső megnyugvást: „belefürödöm az égbe”. Hasonló ez, mintha a *Tragédiában* Lucifer eszméi kerülnének a középpontba.

A zöldhöz hasonlóan, a *lila*, a mértékletesség szimbóluma is csak ironikusan képes megjelenni a választási bizottságot bemutató jelenetben. Egy adminisztrációs hiba következtében kitör a káosz, hiszen a hivatalnokok csak igazán átlagemberek, és borzasztóan el tudnak keveredni az ügyintézés útvesztőjében. Ezt nyomatékosítja a *lila* pecsét állandó, erőszakos, ügyetlen, bírósági ítélethirdetést felidéző kopácsolása.

A *fekete* tulajdonképpen végig a darab szerves alkotóeleme. Több jelenet alapját képezi, melyek közül mindenképp kiemelkedik a rendőr-rap: „Fekete emberek a fekete éjben, sötét zsaruk, belül is feketében”. De legerőteljesebb megjelenése, amikor az előadás elején a teljes szereplőgárda elénekli Babits *Fekete ország* c. költeményét, hogy aztán a feketeország-szimbólum végig pallosként lebeghessen a darab felett.

Különbözés, újraértelmezés, deviancia. Sokszínűség. Humor és ráció. Ásványvíz a vodkás-pálinkás üvegbe, kannás bor a kiürült flaskába, házi készítésű jeges tea a boros palackba. *Liquidálás*.

Ez már az az új színház, amit ma még alternatív színháznak neveznek, de holnap már *A színháznak*. Vagy holnapután, de legkésőbb mához két hétre. Persze igazán nem számítanak a határok, hiszen a lineáris korszakolás és gondolkodás, ami eddig jellemezte az irodalomtörténetet, és így azon belül a drámatörténetet is, átalakulóban van. Talán az eddigi metonimikus történet szemléletet egyfajta metaforikus logika váltja majd fel, hiszen a tudás és ismeret, mint afféle palimpszesztus halmozódik fel, de a kapcsolat az egyes rétegek között nem szükségszerűen időrendi. Akárhogy is, de az tisztán látszik, hogy a kortárs színház sokszínű és termékeny, nem tagadja az antik, reneszánsz, klasszicista, romantikus, polgári, abszurd, stb. drámát, de magába sűríti, valami egészen izgalmasat hozva létre. Jellemzésére négy *ív* elegendő: improvizatív, kreatív, asszociatív és intertextuatív. Ami viszont még tisztábban látszik, hogy ahogyan az emberek nem olvasnak, úgy színházba sem járnak.

Már pedig mi más volna a színház fő feladata, ha nem az, hogy szórakoztasson, és hogy közelebb hozzon egymáshoz szerzőt és befogadót, azaz színészt és nézőt?! Mi más teremthet hidat az irodalom és az olvasóközönség közé, ha nem a színház?!

Pedig virágzó magyar prózairodalom ide, színvonalas színjátszás oda, hiába, az emberek ugyanúgy kirohannak a színházból, hogy nyilvános kivégzést láthassanak, mint ahogyan tették ezt kétszáz évvel ezelőtt is.

„Mi az oka, hogy a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni Magyarországon?”
Csupán egy apró félreértés. Hiszen Iris föl-alá rohangál ég és föld között minden egyes nap, hogy kellő tarka fonalat rajzolhasson, hogy ne lehessen rossz szivárvány alá állni, de azért őszintén, az a színes körívekből álló, légköri fényjelenség, amely a hulló esőcseppeken megtörő napfény által keletkezett ott az Andrássy úton, még magát Irist is majdnem megtévesztette...